

Derol Pol aranol yahde he himbe Korintu

Habaru dow derol ngool

Pol, lilaado Iisa *Almasiihu, wakkati wonnoo nder huɓeere Efeesu winndi derol aranol ngool yahde he himbe Korintu. Mbi'en duu ko Pol sinngi hawriine goondinbe Iisa *Almasiihu wonnde Korintu.

Korintu huɓeere mawne non, tawaane nder leydi Akaya. Nde nokku luumaaku, njawdi duu no tawee nder mayre. Himbe no ngara toon no njannga, no tefa anndal. Diinaaji iri iri he ir wadoofe hakke fuu no tawee toon.

Daliila binndol derol ngool woni Pol nani rafi potal no tawa hakkune goondinbe Iisa *Almasiihu wonbe Korintu. O winndii ngam jaabaade yamɗe ɗe goondinbe Korintu ngadani mo misaali dow filla dewngal, ummitaaki goondinbe, tewu cakkanaangu tooruuje, e no haani dewal wadiree nder hawriine goondinbe.

Ko winndaa nder derol ngool :

Cannooje Pol e du'aa'u mum (1.1-9)

Poododirol hakkune goondinbe Korintu

(1.10-4.21)

Filla jeenu e dewngal (5.1-7.40)

Filla tewu cakkanaangu tooruuje hakkune
goondinbe Korintu (8.1-11.1)

Filla dewal Alla hakkune goondinbe

(11.2-14.40)

Ummitaaki (15.1-58)

Filla balla hawriine goondinbe Ursaliima
(16.1-4)
Anniya jahaangal Pol e baynodirol mum
(16.5-24)

Cannooje

¹ Miin Pol mo, Alla subii wafii lilaado Iisa *Almasiihu e banndi'en Sostenes, minen mbinndani on derol ngool,

² onon hawriine goondinbe Alla wonnde huɓeere Korintu, hawriine nde nder kawtal mum he *Almasiihu, Alla noddi dum wartiri feere ngam wartude seniibe. Miden njewta on, on fuu. Min mbinndii derol ngool duu ngam noddoobe innde Iisa *Almasiihu Joomiraawo meeden, to be tawa fuu. Iisa *Almasiihu gooto oo nii woni Joomiraawo meeden, kanko oon duu woni Joomiraawo maɓbe.

³ Alla *Baabiraawo he Iisa *Almasiihu Joomiraawo meeden hokku on jam e moyyere.

Barkeeji kebeteedi har Iisa Almasiihu

⁴ Wakkati fuu mido yetta Alla ngam moodon. Daliila yettoore am ndee woni moyyere nde o hokki on har Iisa *Almasiihu.

⁵ Kawtal moodon he Iisa *Almasiihu barkinii on dow laawol iri ngool hen non fuu. On diikidii nder iri haala fuu, he nder iri anndal fuu,

⁶ dey-dey no seedaaku *Almasiihu tabbintiniraa hakkune moodon.

⁷ Ndenne, onon kediiɓe gartol Iisa *Almasiihu Joomiraawo meeden, wala kokkal ngal

ɲakkani on nder kokke de *Ruuhu Alla hokkata goondindo.

⁸ Kanko Iisa *Almasiihu oon semmbindinta on faa nyannde huune fuu timmi. Ndenne, neddo fuu hebataa ko feliri on nyannde fuu Iisa warti.

⁹ Alla no kolniido, kanko duu noddi on kawton he Biyiiko Iisa *Almasiihu Joomiraawo meeden.

Poododirol hakkune goondinbe Korintu

¹⁰ Banndiraabe, ko eelanmi on woni ngam barke Iisa *Almasiihu Joomiraawo meeden, nanngodiron, laatee hunnduko wooto. To accee poododirol gom fuu naata hakkune moodon. Ngadee daane worre, miilooji moodon duu laatoo miilo wooto.

¹¹ Banndiraabe am, se goonga koreeji debbo bi'eteedo Kolowe mbi'i kam ko poododirol no hakkune moodon.

¹² Ko ngidumi wi'ude do kam woni, ko hakkune moodon no woodi bi'oowo : « Miin kay, Pol tokkumi. » Goddo wi'a kam duu : « Miin kay, Apolos tokkumi. » Goddo feere gom wi'a kam duu : « Miin kay, Piyer tokkumi. » Faa hannden duu hakkune moodon no woodi bi'oowo : « Miin kay, *Almasiihu tokkumi. »

¹³ Hanaa *Almasiihu no gooto naa noy ? Pol naa moy tontaa dow *bardugal ngam moodon ? Dow innde Pol naa moy ngadfanadon *batisma ?

¹⁴ Mi yetti Alla ko yaari Kirispus he Gayus, walaa mo ngadfanmi *batisma hakkune moodon.

¹⁵ Ndenne, walaa fuu baawdo wi'i dow innde am wadana *batisma.

16 Goonga non, mi wadani koreeji I Stefanas duu *batisma. Amma nder anndal am, ko yaari himbe bee walaa mo ngadanmi *batisma.

17 Iisa *Almasiihu lilaay kam mi wadowa *batisma. O lilaana kam naa ngam mi waajowo himbe dow *Habarur lobbo, tawee mi nafaaraaki hikmaaku bii-aadama fuu, ngam to baawde tawaade nder maayde makko dow *bardugal wartu meere.

Iisa Almasiihu, baawde e hikmaaku Alla

18 Filla maayde Iisa dow *bardugal no kaandi to woppube laawol Alla. To meeden, enen wonbe dow laawol kisinam, dum baawde Alla.

19 Ngam no winndaa, wi'aa :

Mi halkan hikmaaku jom'en hikma,

*mi moytan anndal jom'en annde.**

20 Toy jom'en annde naa jannginoobe *Tawreeta ngoni ? Naa toy welbe demle ngoni ? Alla holli ko hikmaaku himbe duuniyaaru nduu, he kaandi fuu no go'o.

21 Dow hikmaaku Alla, himbe duuniyaaru, kam'en he hikmaaku mum'en fuu, keppi annditidde Alla. Ngam majjum wadi, Alla hi'i ko no haani hisinde neddo fuu goondindo mo nder laawol waaju *Habarur lobbo, waaju mo himbe ndaari, he kaandi fuu no go'o.

22 *Yahudankooobe no ngidi kollee alamaaji kaaydiniidi, Gerekankooobe duu no tefa hikmaaku duuniyaaru.

23 Amma minen, habaru *Almasiihu tontaado min mbaajoo. Habaru oo laatani

* 1:19 1.19 Esaaya 29.14

*Yahudankooɓe laawol fergere, ɓe kanaa
*Yahudankooɓe duu no ndaara mo hano
kaandi.

²⁴ Amma to mo Alla noddi fuu, Yahudanke naa
mo hanaa Yahudanke, *Almasiihu woni baawɗe
Alla e hikmaaku Alla.

²⁵ Ngam hikmaaku Alla ngu himbe adi hano
kaandi, no ɓuri hikmaaku ɓii-aadama. Kaden
duu ko himbe ndaarata hano jaccere Alla no
ɓuri semmbe ɓii-aadama.

²⁶ Banndiraabe, miccinee no ngorrunoɗon
fadde Alla noddude on. Duudaa hakkune
mooɗon tawreteeɓe hikmaaku nder giide ɓiɓɓe
aadama. Duudaa hakkune mooɗon duu
tawreteeɓe laamu gom naa yuwɓe he cuudi
mawdi.

²⁷ Amma ko tagaabe ndaari hano kaandi, Alla
subii ngam semtinde jom'en hikmaaku. Ko
tagaabe ndaari walaa semmbe fuu, Alla subii
ngam semtinde jom'en semmbe.

²⁸ O subake nder duuniyaaru kujje de himbe
ndaari meere, ko yawni, ko hanaa fuy ngam ko
anndanoo no woodi darja laatoo meere.

²⁹ O wadi dum ngam to neddo fuu fiyu
gabaare mum yeeso makko wi'a kam no
goddum.

³⁰ Kanko feji on he Iisa *Almasiihu. Alla duu
wadi o laatani en hikmaaku yuwngu to mum.
Nder laawol *Almasiihu wadi laatiden dartiibe,
laatiden seniibe, rimɗinaabe he maccangaaku
hakke.

³¹ Hano no dum winndiraa nder dewte Alla
wi'aa : *Piyooowo gabaare mum fuu, wada dum*

ngam Joomiraawo.†

2

Waaju Pol nder Korintu

¹ Banndiraabe, wakkati ngaroomi to moodon, mi nawtoraaki beldum demngal fuu naa hikmaaku gom ngam waajaade on dow siri Alla cuudifo.

² Mi wadaay anniya waajaade dow huune fuu se hanaa dow Iisa *Almasiihu e no o tontiraa dow *bardugal.

³ Miin he hoore am, wakkati pudfumi warde to moodon, nder leesinaaku ngarmi to moodon, mido diwna ngam kulal heewi berne am.

⁴ Haalaaji am e waaju am tiigaaki dow anndal luggudiggal naa dow demngal mbelngal, amma dow baawde de *Ruuhu Alla wadata di tiigi.

⁵ Di tiigake dow mum ngam to goondinol moodon tiigoo dow hakkillo bii-aadama, amma ngol tiigoo dow baawde Alla.

Hikmaaku yuwngu to Alla

⁶ Tabbat, sikka fuu walaa, filla hikmaaku min ngoni miden ngada hakkune be goondinol mum'en benndi. Hikmaaku ngu min ngoni miden ngada filla mum nguu, hanaa hikmaaku duuniyaaru. Ngu hanaa duu hikmaaku woodube ardanal nder mayru, be laamu mum'en woodi keerol.

⁷ Amma ngu hikmaaku yuwngu to Alla, ngu ndenno siri mum suudaa. Ngam teddungal

† **1:31 1.31** Yeremiya 9.23

meeden wadī Alla subii ngu, fodani en ngu illa duuniyaaru tagaakano.

⁸ Walaa jom ardañal gom nder duuniyaaru nduu anndando hikmaaku nguu, ngam nde nii jom ardañal gom anndaniino ngu, nden be tontataano Joomiraawo jom teddungal.

⁹ No winndaa, wi'aa :

*Ko hitere fuu hi'aay,
ko nowru fuu nanaay,
ko berne fuu miilaaki,*

*kam Alla siryanii hidube dum.**

¹⁰ Amma enen, Alla wannginani en dum har *Ruuhu mum ngam *Ruuhu Alla no tayko huune fuu, baa siri makko luggididdo.

¹¹ Walaa baawdo anndi ko tawaa nder berne goddo, nde hanaa ruuhu joomum. Ndenne walaa anndudo siri Alla, nde hanaa *Ruuhu makko.

¹² *Ruuhu mo kebuden oo yuwaay nder duuniyaaru, amma to Alla o yuwani en ngam paamen moyyere fuu nde o fodani en.

¹³ Wakkati fuu mo min njannginta, min njanngintaana ko *Ruuhu Alla ekkintini min. Min kaalataa ko hikmaaku bii-aadama jannnginta. Hebuɓe *Ruuhu makko been, goongaaji *Ruuhu Alla tan min ngonni miden njanngina dum'en.

¹⁴ Neddo he hoore mum tan waawaa jabi ko yuwi to *Ruuhu Alla. Ko yuwi to *Ruuhu Alla fuu joomum waawaa faami dum ngam he giide joomum dum wa'aana hano kaandi. Har *Ruuhu Alla tan neddo waawi faamude dum.

* **2:9 2.9** Esaaya 64.3

15 Goodufo *Ruuhu Alla no waawi tayki huune fuu ko *Ruuhu Alla ekkintinta. Amma kanko kay hanaa nedfo fuu waawi tayki miilo makko.

16 Ngam no winndaa, wi'aa :

*Walaa anndufo miilo Joomiraawo,
faa janngina ngo ?†*

Amma enen, miilo meeden he miilo *Almasiihu fuu no go'o.

3

Hedran-hedran hakkune goondinbe Korintu

1 Banndiraabe, mi waawaa haaldi he moodon hano no kaaldiranmi he heewbe *Ruuhu Ceniifo. Amma tilay mi haaldira on hano no kaaldiranmi tokkuba muuyde berne. Mi haaldiran on hano no kaaldiranmi be benndaay nder goondinde *Almasiihu.

2 Ko kokkumi on dum, hano biraadam kokkumi on, hanaa nyaamdu tekkunu gom kokkumi on, ngam on keewtaaki nyaamude ko tekkidi. Faa warde hannden on potaay hokkeede ko tekkidi

3 ngam baa joonin muuyde berde moodon tan tokkudon. Nde nii haasidaaku he geddi no hakkune moodon, too faa hannden nder tokkol muuyde berne tawedon, odon ngolla duu golle tokkuba duuniyaaru.

4 Nde nii godfo moodon wi'i : « Miin, Pol tokkumi », faa ooto duu wi'i : « Miin kay, Apolos tokkumi. » Iri nii he banndum hollataana ko on

† 2:16 2.16 Esaaya 40.13

burdinaay ko'e moodon he tokkufe duuniyaaru.

⁵ Moy woni Apolos ? Moy woni Pol ? Min fuu di'fo, min gollanoobe Alla, be daliila mum'en laatidon goondinbe Iisa *Almasiihu. Nedfo amin fuu humnii gollal ngal Joomiraawo halfini dum.

⁶ Miin aawii, Apolos yarni, amma Alla mawninta.

⁷ Aawfo oon e jarnufo oon fuu kanaa fuy, amma Alla mawnin'fo oon, kam woni fuu.

⁸ Ndenne aawfo oon e jarnufo oon fuu no potu. Nedfo mabbe fuu dey-dey tampiri mum yobetee.

⁹ Ngam min fuu, min gollidoobe dow laawol Alla. Onon duu ngoni gese Alla.

Diidol aranol cinngaagol dow Almasiihu

On nyibdi Alla.

¹⁰ Dow moyyere nde Alla wafani kam ndee, mi diidii nyibdi hano no nyiboowo lobbo fuddirta. Godfo duu wari nyibi dow diidol nyibdi ndiin. Ndenne, nedfo garoowo nyiba dow maggol fuu hakkiloo no nyibirta dow maggol.

¹¹ Ngam walaa baawfo wari diida diidol feerewol gom burngol aranol ngool. Diidol aranol ngool sinngaakina dow Iisa *Almasiihu.

¹² Nedfo no waawi nyibirde kanje naa cardi, naa nyibira kaaye dime naa ledfe, naa nyibira hufo naa yommbe dow diidol ngool.

13 Nyannde darnjal, neddo fuu gollal mum wanningtee yaasin. Hiite mannge wanningata nyannde mum, nge wanningina gollal neddo fuu.

14 Neddo fuu nyibi, nde nii hiite ngeen wadanaay nyibdi mum baafuy, too neddo oo golle mum yobetee.

15 Amma neddo fuu mo nge nyaami nyibdi mum, too joomum mursan njobdi mum. Joomum he hoore mum hisintee, wa'a hano doggudo fedditi hiite ngam dada.

16 On anndaa ko on suudu Alla naa ? Ndenne *Ruuhu makko duu no nder moodon.

17 Onon ngoni suudu Alla, neddo moodon fuu bonnudo suudu makko, o halkan joomum, ngam suudu makko no seniinu.

18 To neddo fuu majjin hoore mum. Nde nii gooto nder moodon no miila ko kam no woodi hikmaaku bii-aadama, too joomum wada hoore mum kaanjaado bibbe aadama heba joomum laato jom hikmaaku goonga e goonga.

19 Ngam hikmaaku bii-aadama no kaandi yeeso Alla. No winndaa, wi'aa : *Alla no nannga bibbe aadama nder yoye mum'en.**

20 No winndaa, wi'aa kaden : *Joomiraawo no anndi miilo jom'en hikmaaku. Omo anndi duu ko ngo meere.*†

21 Ngam majjum wadi, to neddo moodon fuu fiyu gabaare mum dow bii-aadama. Huune fuu, onon njeyi dum.

22 Pol, Apolos, Piyer, duuniyaaru, mbuurnam naa maayde, kujje joonin naa kujje garooje,

* **3:19 3.19** Ayuuba 5.13 † **3:20 3.20** Jabuura 94.11

dum fuu onon njeji dum.

²³ Onon, *Almasiihu jeyii on, *Almasiihu duu, Alla jeyii dum.

4

Filla Pol dow lilaabe Almasiihu

¹ Adee min hano gollanoobe *Almasiihu be potaa fuy, halfinaabe waaju siriiji Alla cuudfiidi.

² Amma ko hidaa he halfinaabe woni, be laatoo hoolniibe.

³ Mi hiitaako hoore am. Mi wannaaka kiitodon kam naa mi yaaree yeeso hiitotoobe bibbe aadama kiitoo kam.

⁴ Baa nii walaa ko mi tuumirta hoore am, walaa ko hollataa ko mi dartiido. Joomiraawo woni etoowo gollal am.

⁵ Ndenne, to nedfo fuu hiito banndum fadde wakkati podaado oon yottaade, wakkati mo Joomiraawo wartata. Ko suufi nder nimre fuu, kanko wurtinta dum yaasin labfo tar, o wanngina anniyaaji cuudfiidi nder berne fuu. Nder wakkati oo, Alla yettata nedfo fuu dey-dey no joomum haaniri.

⁶ Banndiraabe, mi haalanii on dow am, miin e Apolos, ngam min laatanoo on ko yeewoton, ekkitodon. Mi hokki on misaali oo dow amin ngam paamon maana haala kaa : « Nedfo fuu haanaa yaaro ko winndaa. » Ndenne to nedfo moodon fuu fiyu gabaare mum wi'a ardiido oo no furi ooto.

⁷ Moy burdini ma godfo ? Huune fuu ko kebudaa, hanaa Alla hokki ma dum naa ? Nde nii a jabi ko dum goonga, too dume wafi ada

fiya gabaare dow majjum hano hanaa a hokkaa d̄um non ?

⁸ Illa ndeen ofon kaari ! Illa ndeen on riikube ! On laatake laamiibe, amma minen kay, min kanaa laamiibe ! Nde nii goonga fuu on laamiibe non, minen duu min laamodoto he moodon !

⁹ He giife am, minen laatiibe *lilaabe, Alla henni min gada hano hiitanaabe kiite maayde. Min laatake ko duuniyaaru fuu, maleykaabe e bibbe aadama ngarta yeewa.

¹⁰ Minen, min haanjaabe ngam min tokkufe *Almasiihu, amma onon goondinbe *Almasiihu, on jom'en hakkillo. Minen, min ngalaa semmbe fuu, amma onon kay, ofon keewi semmbe. Onon, ofon teddinee, minen duu, miden pamdinee.

¹¹ Baa nii nder wakkati mo ngonden oo, rafo e domka seedaay he amin. Min koltaay koltal lobbal, miden boccee, wakkati fuu miden nder eggu-eggu.

¹² Miden njagga faa noy walaa. Miden njennee amma miden mbarkina jennooɓe min. Nde min torraama, min munyan.

¹³ Nde mettuka haalaama dow amin, miden njaaboro haalaaji jam. Faa warde jooni miden yeewee hano buuri duuniyaaru, hano tuuni ndi himbe fuu paddata.

¹⁴ Mi winndanaay on d̄erol ngool ngam mi semtina on, amma ngam foodude noppi moodon hano no poodiranmi noppi sukaabe am horsube.

¹⁵ Baa nii nde tawi nder kawtal moodon he *Almasiihu ofon ngoodi jannginoobe ujunaaji

sappo, baaba gooto nii ngoodudon. Miin duu woni baaba moodon oo, ngam min waajii on dow *Habaruu lobbo faa goondindo Iisa *Almasiihu.

¹⁶ Ndenne mi eeli on, nyemminon kam.

¹⁷ Mi lili Timote, biyam korsudo, kolniido nder kawtal mum he Joomiraawo to moodon, ngam o miccintina on no tokkirmi laabi Iisa *Almasiihu he no njannginiranmi di nder kawriide goondinbe fuu.

¹⁸ Wobbe nder moodon no piya gabaaje mum'en no mbi'a kam'en no goddum, ngam ibe miila ko mi wartataa to moodon.

¹⁹ Amma nde Joomiraawo jabi, booyataa mi waraay to moodon. Nyannde fuu ngarmi to moodon, mido hidi mi hi'a ir baawde deye fiyoobe gabaaje mum'en no mbi'a kam'en no goddum njogii. Miin mi wannaaka he haalaaji mabbe mbeldi.

²⁰ Ngam Laamu Alla hanaa nder hunnduko tawaa amma nder baawde *Ruuhu Alla.

²¹ Noy ngiddon mi warda to moodon. Mi warda sawru naa hidde he berne fewne.

5

Semteene hakkune goondinbe Iisa

¹ Mi nani ko nyiddinii gom, ko wad'aa hakkune moodon, filla mum no wad'ee nokku fuu. Ir majjum wadataake baa hakkune heeferbe. Ko nyiddinii ko nanumi no haalee dum woni, hakkune moodon, goddo no waalda he dee-bammum.

² Dum nyiddinaaki to moodon faa ofon piira d̄um gabaare. Fadde moodon fiyirde d̄um gabaare, d̄um haanaana mettinde berde moodon, nanngon ned̄do oo mburtinon mo nder hawriine moodon.

³⁻⁴ Baa nii ko miin he hoore am mi tawaaka hannden hakkune moodon, hakkillo am no he moodon. Nyannde fuu kawrudon dow innde Iisa *Almasiihu Joomiraawo meeden, mi wondan he moodon nder baawde *Ruuhu Ceniido. To am, dow innde Iisa Joomiraawo meeden mi tayani ned̄do golludo ir golle dee kiite de tayananomoomi baa nii mido fotti. Tayanee mo iri kiite de tayananomoomi nder baawde Iisa Joomiraawo meeden.

⁵ Kiite de tayananomoomi nii : Ngattee ned̄do oo nder juude Seydan, o bonna banndu ned̄do oo parkatak hefa yonki makko hisinee nyannde gartol Joomiraawo.

⁶ On kebaay ko gasi ko piirudon gabaare. On anndaa ko yuufinirdum sed̄da tan heyi yuufina conndi budaani no ndi foti fuu naa ?

⁷ Ittee yuufinirdum kid̄dum d̄um ngam ngarton hano conndi heyri budaani.* Sikka fuu walaa on kakkitaama, ittadon he yuufinirdum fuu. Ngam Iisa *Almasiihu, Njawdiri meeden *Juulde dimdinol Isra'ilankooɓe sakkaama.†

⁸ Ndenne, to en njuulir juulde meeden yuufinirdum kid̄dum, yuufinirdum berne baleere, wadoore ko boni. En njuulir buuru mo

* **5:7 5.7 Conndi heyri budaani** – Conndi heyri ndii woni hawriine goondinbe Iisa ɓe calaaki tuubude he gadol hakke. † **5:7 5.7 Daaru Burtaaki 12.15, 20.**

walaa yuufinirdum fuu. Buuru laatiido goonga mo walaa munafikaaku fuu.

⁹ Nder derol am gom, mi winndani on mbi'umi : To kawtee he yeenooḅe.

¹⁰ Ko mbi'umi to kawtee he maḅḅe, mi wi'aay to kawtidee he maḅḅe baa sedḁa nder duuniyaaru nduu, mi wondaa ḅe nder mbuurnam mum'en fuu mbuurdaana jeenu, naa suuno seedere, naa pasaaki laabi naa dewol tooruure. Ngam nde nii mi wi'i to kawtidee he maḅḅe baa isilam, ndenne mi wi'i on mburtodon nder duuniyaaru nduu.

¹¹ Amma, ko mbinndanmi, mi wi'a on ḁum woni : To ngondee he nedḁo bi'oowo kam no banndii'on goondinḁo Iisa, dey tinni no yeena yahde, naa no suunee seedere yahde, naa no rewa tooruure yahde, naa no nder fiyodirde ko'e himḅe, naa nder yaru-yaru naa no faso laabi yahde. To nyaamdee sam he ir nedḁo oo.

¹² Hiitaade ḅe kanaa goondinḅe Iisa hanaa golle meeden. Gollal moodon woni kiitodon wonḅe nder hawriine moodon.

¹³ Alla hiitoto ḅe ngoondinaay Iisa. Ndenne, ndiiwee bonḁo oo hano no ḁum winndiraa, wi'aa : *Ndiiwee bonḁo, itton hakkune moodon.*‡

6

Jaarodiol goondinḅe nder kiitorḁe

¹ Nde luural naatii hakkune moodon, semteene non yaarodon goondinḅe Alla dey njaarodiron yeeso ḅe kanaa goondinḅe.

‡ 5:13 5.13 Wi'itaade Tawreeta 17.7

² On anndaa ko nyannde gom goondinbe Alla bee kiitoytoo duuniyaaru nduu naa ? Nde nii onon kiitoytoo himbe duuniyaaru nduu, ndenne dume hadataa on hiitanaade kujje pamare gonde hakkune moodon ?

³ On anndaa ko enen kiitoytoo maleykaaabe naa ? Ndenne, eden mbaawi tabbat hiitaade kujje gonde no ngadee nder mbuurnam meeden hannden dam.

⁴ Nde nii iri kujje dee ngattii luural hakkune moodon, dume wadi ofon ada kiite moodon ofon njaara yeeso hiitotoobe, be kawriide goondinbe adaay godfum ?

⁵ Mi haalani on dum ngam semteene nannga on. Ndenne, jom hikmaaku gooto walaa hakkune moodon baawfo hiitanaade banndiraabe moodon naa ?

⁶ Sey nii ibe poofodira, ibe noddodira yeeso be ngoondinaay Iisa.

⁷ Poofodirool hakkune moodon ngool nappere mawne non hakkune moodon. Dume wadi ko on mbaawaa munyi nde nii on toonyaama ? Naa munyi nde nii on yoynaama teetadon ko njogidon ?

⁸ Amma hannden fadde moodon munyude, onon he ko'e moodon ngoni no toonyo, naa no teeta banndiraabe moodon.

⁹ Tabbat ofon anndi ko be ngoondinaay ndonataa Laamu Alla. To njambee ko'e moodon.

Illa dewlube yeenooobe naa be ndewlaay, wadoobe luudu, rewoobe tooruuje naa

¹⁰ yarooobe, wuybe naa pasotoobe, jom'en haasidaaku naa fiyodiroobe ko'e himbe, nder

mabbe baa gooto ronataa Laamu Alla.

¹¹ Nii wobbe nder moodon fuu nga'unoo ndenno. Amma joonin on laabinaama, ngartiraɗon himbe Alla, jom'en dartinaaku dow innde Iisa *Almasiihu Joomiraawo meeden e *Ruuhu Alla meeden.

Teddinde Alla har banndu mum

¹² Wobbe nder moodon no mbi'a : « Huune fuu no daganii dum'en. » Goonga non, amma hanaa huune fuu nafata nedɗo. « Huune fuu no daganii kam », amma mi laatataako maccudo huune fuu.

¹³ Odon mbi'a kaden : « Nyaamdu reedu wafana, reedu duu nyaamdu wafana. » Goonga non, amma Alla halkan di fuu didi. Banndu bii-aadama tagaaka ngam jeenu, amma ndu tagakanaa ngam rewude Joomiraawo. Ndenne Joomiraawo jeyii ndu.

¹⁴ Alla ummintindo Joomiraawo meeden e maayde, ummintinowan en, enen duu, nder baawde mum.

¹⁵ On anndaa ko balli moodon ngoni terɗe *Almasiihu naa ? No dagii mi hooya terɗe *Almasiihu, mi hawra he terɗe jeenoowo naa ? Abada, dum dagaaki.

¹⁶ On anndaa ko nedɗo fuu hawri he debbo jeenoowo, banndu mum he banndu debbo oo fuu ngartan banndu worru. Ngam no winndaa, wi'aa : *Be fuu dido, be ngarta banndu worru.**

¹⁷ Amma nedɗo fuu hawri he Joomiraawo, joomum he Joomiraawo ngartii go'o.

* 6:16 6.16 Fudɗorde 2.24

18 Ndoggee jeenu ! Ngam hakke fuu mo nedfo wadata takkataako he banndu joomum. Amma nedfo fuu yeeni, wafanii banndu mum hakke.

19 Naa on anndaa ko banndu moodon woni suudu *Ruuhu Ceniido mo Alla watti nder moodon ? On njeyaa ko'e moodon.

20 Alla soodii on coggu caadiingu. Ndenne, teddinee mo har balli moodon.

7

Njaabaaki dow fii dewngal

1 Joonin, mi jaaboto on dow yamde de mbinndandon kam. No woodi tawee gorko anndaa debbo.

2 Amma, ngam hiinude nedfo moodon fuu jeenu, no haani gorko fuu dewla debbo gooto, debbo fuu duu gorko gooto habbana dum.

3 Gorko fuu no haani humta haaju deekum, debbo fuu duu humta haaju gorum.

4 Debbo jeyaa banndu mum, amma gorum jeyii ndu. Gorko duu jeyaa banndu mum, amma deekum jeyii ndu.

5 To nedfo moodon fuu faddoo hoore mum he banndum, se hanaa nii on caawodir potudon, dow wakkati sedfa mo ittudon ngam du'aade. Amma ko yaari wakkati oo, to nedfo moodon fuu faddoo hoore mum he banndum nde hanaa non nedfo moodon fuu heppan jogaade hoore mum, Seydan heba laawol sii'aade on.

6 Nder ko mbi'umi dum, mi walaa mido tilsina on, amma mi walaana mido eela on.

⁷ Ko burmi hidude woni neddo moodon fuu joodo habbaay hano am. Amma neddo fuu he kokkal ngal Alla hokki dum. Wobbe kebi iri ngaldoo, wobbe duu iri ngaltoo.

⁸ Mido wi'a on, onon be ndewlaay, be ndewlaaka he rewbe be goriraabe mum'en maayi, nde nii on njoodake hano am on ndewlaay naa on ndewlaaka no buri.

⁹ Amma nde nii on mbaawaa jogaade ko'e moodon, ko buri woni ndewlee, ngam to suuno jeenu torru on.

¹⁰⁻¹¹ Onon rewbe wonbe nder cuudi mum'en mido wi'a on : « Debbo haanaa seeda he gorum. Non duu gorko haanaa seera deekum. »*
Tilsinoore ndee hanaa tilsinoore yuwaana to am, miin Pol, amma nde tilsinoore yuwne to Iisa, Joomiraawo meeden. Amma nde tawi debbo gom seedi he gorum duu, o joodoro non, to o tefu banjeede amma o tefa, o fota he makko.

¹² Har ko daarata onon horiibe mido wi'a on miin he hoore am : Nde nii goondindo Iisa gom no woodi deekiiyo mo goondinaay, ko debbo oo jabi wurdude he makko, to o seeru debbo oo.

¹³ Naa nde nii debbo goondindo gom no woodi goriiyo mo goondinaay, ko gorko oo jabi wondude he makko, to debbo oo seeru he gorum.

¹⁴ Sabu gorko mo goondinaay oon no laabinee har banngal mum he deekum goondindo, kaden duu debbo mo goondinaay kam duu no laabinee har banngal mum he

* **7:10-11 7.10-11** Daaru Matta 5.32 ; 19.9 ; Markus 10.11-12 ; Luka 16.18.

gorum goondindo. Nde nii hanaano nii he bannndum nden bibbe moodon laabintaakeno. Amma joonin be laabube.

¹⁵ Nde nii mo goondinaay gom no hidfi seera goondindo gom, o seera mo. Nden kay debbo naa gorko goondindo oon, walaa fuu ko habbodiri dum he mo goondinaay oon. Ngam Alla noddii en faa mbuurden he jam.

¹⁶ Aan debbo goondindo, adfa anndi se adfa waawi hisinde gora naa ? Aan gorko goondindo, adfa anndi se adfa waawi hisinde deeka naa ?

Wadfude iri jonnde nde Alla hidfi

¹⁷ Dum woni ko mbinndanmi kawriide goondinbe fuu kollumi be : Nefdo fuu tinnoo wuura hano no Joomiraawo hokkirinoo dum laawol wuurude fadde Alla noddude dum.

¹⁸ Goddo ko Alla noddii dum no juulnaado, too, to joomum tefu suudfude juulnol mum. Nde goddo juulnaaka ko Alla noddii dum, to joomum wadu juulnee.

¹⁹ Juulneede he rafi juulneede fuu ngalaa maana mawdo gom. Ko furi nafude nefdo woni tokkude tilsinooje Alla.

²⁰ Nefdo fuu joodo jonnde mum hinnde wakkati Alla noddunoo dum.

²¹ Fadde Alla noddude ma, nde nii a maccudo, to dum habbu hoore maa. Amma nde nii a hebi laawol rimfineede, too durwu laata dimo.

²² Ngam maccudo noddaado warta har Joomiraawo, laatake dimo Joomiraawo. Non duu, dimo fuu noddaado laatake maccudo *Almasiihu.

23 Alla soodi on coggu fansaaki caadiingu sanne, ndenne to ngadée ko'e moodon maccube himbe.

24 Banndiraabe worbe e rewbe goondinbe *Almasiihu, nedfo moodon fuu joodo jonnde mum nde joodinoo wakkati Alla noddunoo dum.

Filla be baŋaaka e be goriraabe mum'en maayi

25 Dow be baŋaaka, mi walaa fuu tilsinoore gom yuwande kam to Joomiraawo haaloore dow mabbe. Amma ngam Joomiraawo yurmaka kam wafi kam kolniido ko mbi'anmi dow mabbe nii.

26 Ngam sabbu torraaji gondi no tummbi en, mido miila ko buri nafude woni nedfo fuu joodo no worri.

27 Nde nii a habbi, to tefu seerude. Nde nii a habbaay duu, to tefu habbude.

28 Amma nde nii a baŋi naa a baŋaama, a wadaay gacce. Baŋudo e baŋaado fuu torraaji cattudi njarta nyannde fuu nder mbuurnam mum'en. Torraaji dii duu ngidumi hisinde on.

29 Banndiraabe am, ko mbi'anmi oon woni wakkati gartol Iisa *Almasiihu badake. Illa joonin, dewludo fuu wada mbuurnam mum hano dewlaay.

30 Baliniido wada hano balinaaki. Gondo nder mbelirka berne wada hano berne mum metti. Coodudo duu wada hano njeyaa ko soodi.

31 Nafortoodo kujje duuniyaaru fuu wada hano meedaay nafaade de. Ngam duuniyaaru hannden tabbitataa.

³² Ko ngidfumi woni kison sukkullaaji. Mo dewlaay hakkiltaakona he golle Joomiraawo, ko weli Joomiraawo tan o tefata.

³³ Amma dewludo, fii duuniyaaru adata hakkillo mum, ko welata deekum tan tefata.

³⁴ Ndenne hakkillo makko senndake. Hano non duu, surbaajo he debbo mo gorum maayi dey dewlaaka, wadude ko weli Joomiraawo tan adata hakkillo mabbe, ngam ibe tefa be lamna balli mabbe e miilooji mabbe. Amma debbo dewlaado, fii duuniyaaru adata hakkillo mum, ko welata gorum tan tefata.

³⁵ Mi haalii dum ngam nafude on, hanaa ngam billande on. Mi haalani on dum ngam mbuuron no haaniri, penodon e Joomiraawo he berne worre.

³⁶ Nde neddo wadi alkawal habbande surbaajo mum dey no miila wadididde he surbaajo oo ko semtini, nde nii joomum waawaa surude hoore mum, nde nii joomum hi'i ko no haani habbana mo, ndenne sey o habbana mo, gadol hakke fuu walaa nder majjum.

³⁷ Amma nde joomum habbii anniya nder berne mum wi'i kam banataa, kam fukkodotaako he surbaajo mum tawa tilsinaaka, tawa duu no waawa hoore mum, too joomum wadi ko woodi.

³⁸ Ndenne banudo surbaajo mum oo wadi ko woodi, amma nde nii o banaayno mo non, nden o wadannoo ko buri wodde.

³⁹ Boggol dewngal no habba debbo e gorum nde nii goriiko no foofa. Amma nde goriiko

maayi, omo waawi hebude gidɗo mo gom,
dewla mo. Amma tilay sey tawee gorko
dewloowo mo oo no goondɗo Iisa.

⁴⁰ Amma ngam mi tabbintini ko *Ruuhu Alla
no wondi he am, ko etumi ndaarumi woni, nde
nii debbo oo dewlaaka, nden o burannoo
nannde belɗum.

8

Filla tewu cakkanaangu tooruuje

¹ Har ko daarata yamɗe moodon dow tewu
cakkanaangu tooruuje nguun, goonga non,
hano no mbi'irdon ɗum, en fuu eden anndi ko
wi'aa dow majjum. Anndal no rima fiyude
gabaare wi'a kam no godɗum. Amma hidde
sembbindinta goondinol nedɗo.

² Nedɗo fuu miili kam no anndi godɗum, too,
joomum yottaaki dey-dey to miili anndal mum
yottini ɗum dow huune ndeen.

³ Amma nedɗo fuu hidɗi Alla, Alla no anndi
ɗum.

⁴ Har ko ndaarata tewu cakkanaangu
tooruure, eden anndi ko reweteeɓe fuu ngalaa
nder duuniyaaru. Alla gooto duu tan woodi.

⁵ Baa nii ko himɓe no mbi'a deweteeɓe gom
no nder kammu naa dow leydi, goonga non
nder miilo wi'oobe ir haalaaji ɗii, deweteeɓe no
keewi, non duu joomiraabe mabɓe ngalaa
keddi.

⁶ Amma to meeden, Alla gooto tan woodi,
*Baabiraawo taguɗo huune fuu, ngam makko
duu mbuurden. Joomiraawo gooto duu woodi,

Iisa *Almasiihu, mo har mum huune fuu tagaa, mo har mum duu ngondfen edfen mbuura.

⁷ Amma hanaa goondindo fuu woodi iri anndal ngaal. Wobbe mboowi nyaamde tewu nguu hano nii ngu tewu cakkanaangu tooruure, goondinol mabbe ngol benndaay no fela be, be miila ko be ngadi hakke.

⁸ Ndenne nyaamdu badintaa en Alla. Nde en nyaami, dum beydataa en. Nde en nyaamaay duu, dum buytataa en.

⁹ On kokkaama laawol nyaamude iri nyaamdu fuu. Amma kakkilee to laawol nyaamude iri nyaamdu fuu laatanoo be benndaay nder goondinol mum'en fergere.

¹⁰ Aan anndudo ko wi'aa dow iri nii he banndum, nde nii mo benndaay nder goondinol mum gom hi'i ma nder suudu tooruure ada nyaama iri tewu nguu, he giide maada dum hokkataa goondindo oo semmbe nyaamude kam duu tewu cakkanteengu tooruure nguu naa ?

¹¹ Ndenne ngam anndal maada ngaal, a laatake daliila fergere goondindo oo, mo *Almasiihu maayi ngam hakkeji mum.

¹² Nde nii a wadi dum a laatake daliila fergere mo benndaay nder goondinol mum, a wadani *Almasiihu hakke.

¹³ Ngam majjum wadi, nde nii nyaamdu ndu nyaaman mi no waawi wada banndam goondindo wada hakke, too, mi nyaamataa iri tewu nguu faa abada, ngam to mi fergu mo o wada hakke.

9

Ko lilaafo haani wafaneede daliila golle mum

¹ Miin, mi walaa laawol wafude ko ngidfumi fuu naa ? Mi hanaa lilaafo naa ? Mi hi'aay Iisa, Joomiraawo meeden naa ? Hanaa golle Joomiraawo de ngollanmi, wadi ko ngoondindon naa ?

² Baa nde nii to wobbe mi hanaa lilaafo, too, mi lilaafo to moodon, onon kay. Goondinol Iisa moodon ngool, no holla tabbat ko mi humnii golle lilaaku am de Joomiraawo halfini kam.

³ Dum woni ko njaabotoomi.

⁴ Ndenne, min ngalaa laawol yamude ko nyaamee he ko yaree daliila golle amin naa ?

⁵ Ndenne, hakkune amin goodufo deekiyo walaa laawol yahdude deekum nder jahaale amin hano no *lilaabe gom naa hano no Piyer he minyiraabe Iisa *Almasiihu Joomiraawo meeden njaadirta he deekiraabe mum'en ?

⁶ Naa miin e Barnabas tan ngoni *lilaabe haanube ngolla ngam keba ko mbuurdata ?

⁷ Moy wafata golle soogeraaku dey ittaa ceede yoba hoore mum ? Moy remata cabiije dey heppa nyaamude bibbe majje ? Moy durata sewre muɓbere dey heppa yarude kosam mayre ?

⁸ Ko mbi'umi dum no miiloo bii-Aadama tan. *Tawreeta he hoore mum haalaay dow majjum naa ?

⁹ No winndaa nder *Tawreeta wi'aa : *Nder kette to wattan ngaari sumre wakkati ndi*

gollintee nder ngesa. * Ga'i gollooji tan Alla
wanna he mum'en naa ?

¹⁰ Goonga fuu ngam meedfen wadi, o haali ka
naa ? Sikka fuu walaa, enen ka winndanaa.
Demoowo fuu remataana ngam gokka kebol
barke demal mum. Cokkoowo duu wattaana
gokka mum dow kebol mbaka mum nder ko
sokkata dum.

¹¹ Nde nii minen aawi barke *Ruuhu hakkune
moodon, ko min kebata he moodon no furi ko
min aawi hakkune moodon naa ?

¹² Nde nii wobbbe no keba barke moodon,
hanaa minen kaani hebude de naa ? Min
munyi nder huune fuu, min nafaaraaki laamu
amin ngam to min kadu *Habaruu lobbo, habaruu
*Almasiihu, yahde yeeso.

¹³ Sikka fuu walaa odon anndi ko golloobe
nder *Juulirde mawne mbuurdaana kujje de
himbe ngaddata no cakka nder mayre. Nder
sadakaaji kirseteedi dow sakkirde diin,
*cakkanoobe Alla duu kebata mbaka mum'en.

¹⁴ Hano non duu, Joomiraawo hokki laawol
waajotoobe *Habaruu lobbo been duu mbuurda
barke gollal waaju mum'en.

¹⁵ Amma miin kay, mi nafaaraaki baa gootel
nder kujje dee fuu. Mi winndaay coti di duu
ngam yamude on dum. Mi soofi mi maaya he
mi eela godfum ! Mi jabataa neddo fuu hada
kam fiyirde dum gabaare.

¹⁶ To am, waajaade *Habaruu lobbo, hanaa
daliila fiyude gabaare mum. Tilay mi waajoo,
ngam bone woodani kam nde nii mi waajaaki
*Habaruu lobbo !

* **9:9 9.9** Wi'itaade Tawreeta 25.4

17 Nde nii miin he hoore am subinoo gollal ngaal, nden mido haani yobeede. Amma ngam walaa no ngad'anmi tilay mi golla, ngam golle non de kalfinaami.

18 Ndenne, dume woni njobdi am ? Njobdi am woni waajaade *Habaruu lobbo forba, tawee mi nafaaraaki beydaari fuu ndi *Habaruu lobbo hokki kam.

19 Baa nii ko mi hanaa maccudo neddo fuu, mi wartiri hoore am maccudo himbe fuu, ngam foodude ko buri duudde nder mabbe tokka *Almasiihu.

20 Hakkune *Yahudankooɓe, mi wadi hoore am Yahudanke ngam mi heba be. Hakkune tokkuɓe *Tawreeta Muusa duu, mi wadi hoore am tokkudo *Tawreeta Muusa, baa ko mi tokkaay tilsinooje deen ngam mi heba be.

21 Hakkune be tokkaay *Tawreeta Muusa, mido wada hoore am hano mo tokkaay *Tawreeta Muusa ngam mi heba be. Amma dum fuu hadaay mido feɗi he tilsinooje Alla ngam mido tokki tilsinooje *Almasiihu.

22 Hakkune be goondinol mum'en benndaay, mi wadi hoore am hano mo goondinol mum benndaay ngam mi heba be. Walaa ir neddo fuu mo mi wartiraay hoore am ngam nder laawol fuu mi hisina wobbe nder mabbe.

23 Mi wadi kujje dee fuu ngam yottinde *Habaruu lobbo oo he himbe. Mi wadi de duu ngam hebude barke gonde nder makko.

24 Paamee ko nde dadodirol no wadee, himbe heewbe ngonni doggoobe, amma gooto, woni keboowo tukunci gattaado oon. Ndenne,

ndoggon keddi baawde moodon heba kebon moyyere ndee.

²⁵ Ciryotoobe dadodirol fuu, no eelta balli mum'en eeltol cattungol. Ibe ngad'a dum ngam be mellee, baa nii ko lefol mabbe ngool duumataako. Amma enen kay, eden mellee lefol duumotoongol.

²⁶ Ngam majjum wadi miin, mi doggataa doggudu, doggoowo ngam meere. Hano non duu, nde nii mido durwa mi durwataa nder henndu.

²⁷ Amma mido ekkintina banndu am ko naawi, mido dawrana ndu, ngam to mi dafee wakkati fuu mo mbaajimi wobbe dow *Habaruu lobbo oon.

10

Misaali dow taariihii Isra'ilankoobe

¹ Banndiraabe am, mido hidi mi miccintina on ko heewtinoo maamiraabe meeden nder jamaanu *Muusa. Be fuu ley luuldere, be duwi, be ndilli, be pedditi maayo Maaliya.

² Nder luuldere he nder maayo Maaliya ngoo, be fuu be ngadana *batisma, be ngarti tokkufe *Muusa.

³ Be fuu nyaami nyaamdu worru yuwnu to Alla.

⁴ Be fuu njari ndiyam gootam yuwdam to Alla. Ngam be njari ndiyam mburtiidam nder tepaare yuwne to Alla, wonnde no d'owtira be. Tepaare ndee woni *Almasiihu.

⁵ Amma duudal mabbe fuu ngad'aay ko weli Alla, ngam majjum wadi, be fuu be maayi nder ladde yeeruure.

⁶ Kujje d'ee fuu ngad'ii ngam laatanoo en misaali heba to en laatoo hano maamiraabe meeden be suuno wafude ko boni nanngi berde mum'en.

⁷ To nyemminee wobbe mabbe, ndewon tooruje. No winndaa, wi'aa : *Jama'aare ndeen jood'ii, nyaami, yari, nden nde ummii nde fiji.**

⁸ To en nyemmin wobbe nder mabbe, naaten jeenu. Ngam tokkitaaki jeenu, ko watta himbe ujunaaji laso e tato maayani be nder nyalooma gooto.

⁹ To en cii'oo *Almasiihu hano no wobbe nder mabbe cii'irnoo Joomiraawo. Ngam wakkati be cii'inoo mo bolle coppo be, mbari d'uudal mabbe.

¹⁰ To nyemminee wobbe nder mabbe tokkitiibe no nguunitoo faa maleyka maayde adi yonkiji mabbe.

¹¹ Kujje d'ee fuu keewtake be ngam dum laatanoo en misaali. De mbinndaama duu ngam d'e laatanoo en waaju, enen wonbe nder jamaanu cakitiido oo.

¹² Ndenne, miiludo darake faa woodi fuu, hakkiloo to bobboo.

¹³ Walaa etol hakkillo ngol ngad'anadon, ngol bibbe aadama ngad'anaaka. Amma Alla no kolniido, o accataa hakkillo moodon etee ko buri sembe moodon. Amma nder etol hakkillo fuu, Alla hokkan on baawde munyude etol ngool. O hokkan on duu laawol wurtaade nder maggol.

* **10:7 10:7** Burtaaki 32.6 - Do Pol no wafa filla ga'el kanje ngel be pijani, be ngad'ani sadakaaji.

To pantee sadakaaji gadanaafi tooruure

¹⁴ Onon banndiraabe am horsube, mbodfee dewol tooruure.

¹⁵ Midfo haalana on kujje dee ngam mido miila ko on jom'en hakkillo. Ndenne etee, onon he ko'e moodon, ndaaron ko mbi'umi dum.

¹⁶ Jarol nyederde barke nde ngatten ngam yettude Alla, wadataa en en fuu go'o nder yiiyam *Almasiihu naa ? Buuru mo nyaameten oo, wadataa en en fuu go'o nder banndu *Almasiihu naa ?

¹⁷ Buuru gooto woodi. En fuu buuru gooto oon nyaamuden. Ndenne, en fuu kappa kuula meeden, en ngartii banndu worru.

¹⁸ Ndaaree bibbe *Isra'el, woowbe no nyaama sadakaaji cakketeedi dow sakkirde Alla been, be fuu be ngartii go'o nder *sadaka gadaafo dow sakkirde Alla ndee.

¹⁹ Dume ngidumi wi'ude do ? Tewu cakkanaangu tooruure nguu no woodi maana mawdo gom naa ? Naa tooruure no goddum ?

²⁰ Aa'a. Amma ko ngidumi wi'ude do woni, ko sadakaaji dii ginnaaji cakkanaa, hanaa Alla. Miin nee, mi hidaa kawton he ginnaaji.

²¹ On mbaawaa njari he nyederde Joomiraawo, dey kaden njaron he nyederde ginnaaji. On mbaawaa nyaami le'al Joomiraawo, dey kaden nyaamon le'al ginnaaji duu.

²² Naa, en ngidaana njukken kiram Joomiraawo ? Naa, eden buri mo semmbe non ?

Ko nedfo wadata fuu wada dum ngam teddungal Alla

²³ Goonga non wobbe no mbi'a : « Neddo no waawi wada huune fuu. » Amma hanaa huune fuu nafata. « Neddo no waawi wada huune fuu. » Amma hanaa huune fuu jaarata hawriine goondinbe yeeso.

²⁴ To neddo fuu tefu ko nafata hoore mum tan, amma tefa ko nafata banndum.

²⁵ Ko nyaamee ko sonnetee nder luumo fuu coodee nyaamon, to yamee yamtinodon fuy dow majjum ngam to miilooji moodon pelu on.

²⁶ Se goonga no winndaa, wi'aa : *Joomiraawo jeyii duuniyaaru e ko woni nder mayru fuu.*[†]

²⁷ Alal misaali, nde nii mo goondinaay Iisa gom noddi on ngaron nyaamon, nde on njabi on njehi, nyaamee huune fuu ko kokkadon. To yamee yamtinodon ngam to berde moodon pelu on.

²⁸ Amma nde nii goddo wi'i on : « Tewu nguu, tewu cakkanaangu tooruuje non. » To on nyaamee ngu daliila bi'udo on haala kaa, heba duu to berde moodon pelu on.

²⁹ Ko mbi'umi dum, hanaa ngam moodon wadi mbi'umi dum, amma ngam ko kaaludo haala kaa waawi miilaade.

Amma dume wadata berne goddo hiito kam dow ko etumi ngadumi, miin he hoore am ?

³⁰ Nde nii mi yettii Alla ngam ko nyaamanmi, dume wadi mido felee ngam ko nyaamanmi dum ?

³¹ Ndenne, nde nii odon nyaama naa nde odon njara naa nder ko ngatton fuu, ngadee dum ngam teddinde Alla.

[†] 10:26 10:26 Jabuura 24.1

³² To accee ko ngatton fuu laatanoo Yahudanke naa mo hanaa Yahudanke naa dum laatanoo hawriine goondinbe Alla laawol fergere.

³³ Njoodfee ir jonnde nde njoodfiimi. Nder ko ngad'anmi fuu, mi tefataana ko welata himbe. Mi tefataa ko nafata kam, miin tan, amma mi tefataana ko nafata duudal himbe ngam be fuu, be kisinee.

11

¹ Nyemminee kam hano no miin e hoore am nyemminirmi *Almasiihu.

Filla gorko e debbo yeeso Joomiraawo

² Mid'o yetta on ngam odon micc'itoo he am nder ko ngatton fuu. Odon njogii duu ekkintinol ngol ekkitinmi on.

³ Amma, ko gidu mi paamon woni *Almasiihu woni ardiido gorko fuu. Gorko fuu duu woni ardiido debbo mum. Alla duu kam woni ardiido *Almasiihu.

⁴ Gorko fuu du'ii naa wadi annabaaku, hoore mum no suddi, gorko oo semtinii *Almasiihu, ardiido mum.

⁵ Amma debbo kab'banaado fuu du'ii naa wadi annabaaku ko suddaay hoore mum, semtinii ardiido mum. Debbo oo wartii hano pemmbiido.

⁶ Ndenne, nde nii o suddataa hoore makko, o taya gaasa makko. Amma nde nii semteene non o taya gaasa makko naa o femmba ka, ndenne o sudda hoore makko.

⁷ Gorko haanaa sudda hoore mum, ngam tagaama nder nanndi Alla, omo holla teddungal

Alla. Amma debbo kay teddungal gorum hollata.

⁸ Gorko tagiraaka banndu debbo amma debbo kam tagiraa banndu gorko.*

⁹ Kaden duu hanaa gorko tagaa ngam debbo, amma debbo tagaa ngam gorko.

¹⁰ Ngam daliila oo e ngam sabbu maleykaaɓe no tilsi debbo fuu sudda hoore mum, cuddol hoore ndee no holla ko o dɔwtaniido goriiko.

¹¹ Baa nii ko gorko tagaaka ngam debbo yeeso Joomiraawo, debbo no haajaa gorum, gorko duu no haajaa deekum.

¹² Baa nii ko debbo arano tagaado yuwaana he gorko, worɓe duu laawol rewɓe ngonni no naatira duuniyaaru. Debbo e gorko duu fuu yuwaana to Alla.

¹³ Ndaaree onon he ko'e moodon, ngi'on nde no haani debbo du'oo tawa suddaa hoore mum ?

¹⁴ Naa he giide himɓe dɔm semtinaaki gorko acca gaasa mum juutaa ?

¹⁵ Darja non debbo tawree gaasa juuka. O hokkaama ka ngam ka sudda hoore makko.

¹⁶ Amma nde nii godɔo no hidi yedda ko mbi'umi dɔm, joomum faama ko dɔm hanaa al'aada amin, dɔm hanaa al'aada kawriide goondinɓe Alla duu.

Hiraane Joomiraawo seniine

¹⁷ Har ko daarata kawriide moodon, walaa fuu to njettiranmi on, ngam on ngalaa oɗon kawra ngam wafude ko nafata amma on

* **11:8 11.8-9** Daaruu Fudɗorde 2.21-23.

kawrataana ngam beydude bone hakkune moodon.

¹⁸ Arannde nii, mi nani wakkati kawrudon fuu, luural no nii hakkune moodon. Midō miila duu ko nanumi dūm hanaa fewre.

¹⁹ Nde luural naati hakkune moodon no haani ngal wada hakkune moodon ngam wakkatiiji gom sey to luural wadi ko faamee moy'en ngoni dartiibe e goonga hakkune moodon.

²⁰ Ndenne, nde on kawri hanaa hiraane Joomiraawo seniine woni no hawra on.

²¹ Ngam wakkati nyaamton, neddo moodon fuu harantaakona nyaama hiraane mum tawi goddo hakkune moodon no rafa. Goddo moodon duu nanngi no yara faa no yiilto.

²² Dume wadi odon karanoo nyaamde e jarde ? Naa, on ngalaa cuudi to nyaamton naa to njaron non ? Naa hawriine goondinbe Alla njawidon, wadi odon ngidi cemtinon be ngalaa fuy ? Dume ndoomudon mi wi'a on ? Mi wi'a mido yetta on naa ? Aa'a ! Mi yettataa on nder gadol ir golle bonde dee.

²³ Miin ko nanumi to Iisa Joomiraawo meeden, kanyum woni ko njottinmi to moodon : Iisa Joomiraawo meeden wakkati be nyaamannoo nder jemma mo o nannganoo oon, o hooyi buuru,

²⁴ o yetti Alla, nden o helti mo, o wi'i : « Dum woni banndu am kokkaanu ngam moodon. Ngadee iri nii he bannum ngam miccitaade he am. »

²⁵ Nden gada be kiirtake, o hooyi nyederde cabiijam, o wi'i be : « Nyederde ndee woni amaana keso tabbintinaado har yiiyam am.

Ngadfee iri nii he banndum wakkati fuu mo njarton cabiijam ngam miccitaade he am. »

²⁶ Ndenne, wakkati fuu mo nyaamudon buuru oo njarudon nyederde cabiijam dam, odon ngada filla maayde Joomiraawo. Tittinkinee he wadude iri nii he banndum sey nyannde o warti.

²⁷ Neddo fuu nyaami iri buuru naa yari e nyederde cabiijam Joomiraawo no haaniraa, joomum wadi hakke gartirooje banndu naa yiiyam Joomiraawo meeden meere.

²⁸ Ndenne, neddo fuu yeewa hoore mum, fadde mum nyaamude buuru oon naa yarude he nyederde cabiijam dam.

²⁹ Neddo fuu nyaami buuru oon, yari e cabiijam dam, dey miilaaki ko woni maana kawtal mum he banndu Joomiraawo, joomum foodani hoore mum kiite.

³⁰ Ngam majjum wadi nyawbe he be balli mum'en mbaati no keewi nder moodon. Ko duudi hakkune moodon duu maayi.

³¹ Nde nii en yeewi ko'e meeden, en kiitataake.

³² Amma ngam to en kiitodee he himbe duuniyaaru, Joomiraawo no jukka en ngam eltude en.

³³ Ndenne banndiraabe am, nde nii on kawri ngam nyaamude hiraane seniine, neddo moodon fuu dooma banndum.

³⁴ Nde nii goddo moodon no nana rafo, joomum nyaama wuro mum ginan, ngam to foodan hawriine moodon kiite.

Har ko daarata yamde moodon koddiide, mi faamtinan on se mi warii.

12

Kokke Ruuhu Ceniido

¹ Banndiraabe, har ko daarata kokke de *Ruuhu Ceniido hokkata goondindo, mi hidaa tawefon nder rafi anndal majje.

² Wakkati on ngoondinaayno Alla, tooruuje ngoni no pooda hakkillo moodon, no majjina on.

³ Paamee ko neddo fuu mo *Ruuhu Alla dowi waawaa wi'ude Iisa no kudaado. Kaden duu neddo fuu mo *Ruuhu Ceniido dowaay waawaa wi'ude Iisa no Joomiraawo.

⁴ Kokke feere-fereeje ngoodi amma *Ruuhu gooto oon nii woni kokkoowo de.

⁵ Golle feere-fereeje ngoodi, amma Joomiraawo gooto oon nii gollantee.

⁶ Laabi gollande Alla feere-fereeji ngoodi, amma Alla gooto hokkata neddo fuu baawde gollirde di.

⁷ Neddo fuu he no *Ruuhu wanngirta he mum ngam beydaari himbe fuu.

⁸ Oo hokkaama haala keewka hikmaaku, oodo duu hokkaama haala keewka anndal. *Ruuhu gooto oo, kanko woni kokkoowo be kokke dee fuu.

⁹ Goddo hokkaama goondinol manngol, ooto duu hokkaama nyawtol himbe. *Ruuhu gooto oo, kanko woni kokkoowo be kokke dee fuu.

¹⁰ Neddo oo hokkaama gadol ko haaydini, neddo ooto hokkaama gadol annabaaku, neddo gom duu hokkaama senndodirde ko yuwi to *Ruuhu Alla he ko yuwaay to makko. Goddo hokkaama kaalol nder demle feere-fereeje,

godfo kam duu hokkaama piirtol demle feere-fereje deen.

¹¹ Fii feere-fereje dii fuu, *Ruuhu gooto oon tan hokkata di. Omo hokka nedfo fuu kokkal feere-feere'al hano no o hidiri.

Banndu worru, terde banndu dudde

¹² Alal misaali, banndu no worru amma ndu walaana terde dudde. No terde mayru duudiri fuu de kawrataana de laato go'o. Hano non duu tokkuibe *Almasiihu ngorri.

¹³ En fuu, Yahudanke yahde mo hanaa Yahudanke, dimo meeden yahde maccudo meeden nder *Ruuhu gooto ngadanaden *baisma ngam laato den banndu worru. En fuu duu *Ruuhu gooto oon kebuden.

¹⁴ Banndu nedfo walaa tergal gootal, terde dudde ndu woodi.

¹⁵ Nde koyngal wi'i : « Miin, mi hanaa junngo, ndenne mi jeyaaka he banndu », dum wadataa ngal hakkitee he banndu.

¹⁶ Naa nde nowru wi'i : « Miin, mi hanaa hitere, ndenne mi jeyaaka he banndu », dum wadataa ndu hakkitee he banndu.

¹⁷ Too joonin, nde nii banndu fuu laatakenoo hitere, noy nanirten ? Naa nde nii ndu fuu ndu laatakeno nowru, noy nanirten ko uuri e ko luubi ?

¹⁸ Amma Alla hawrodiri kujje dee fuu nder banndu worru no weliri mo.

¹⁹ Nde nii banndu laatakeno terde worre, ndenne toy terde banndu deeto tawetenoo ?

²⁰ Banndu no worru, baa nii ko terde mayru no duddi.

21 Hitere waawaa wi'ude junngo : « Mi walaa haaju maa. » Non duu hoore waawaa wi'ude koyngal : « Mi walaa haaju maa. »

22 Terde banndu baa worre haana wi'ude ir haala kaa, ngam baa terde banndu de ngi'eten hano de ngalaa semmbe fuu, no ngoodi ko nafata.

23 Terde banndu de teddungal mum'en no pamdi, kanye burden teddinde. Terde banndu de gi'ol mum'en no semteene non to meeden, kanye burden hilnaade.

24 Terde banndu meeden de gi'ol mum'en semtinaaki to meeden kaajaaka hilneede. Alla hawrodiri de, de fuu, hokki de ngalaa semmbe deen teddungal burde deeto.

25 Alla wadi dum ngam de kilnodira heba to luural wadu hakkune majje.

26 Nde nii terde banndu gom no naawa, terde banndu deeto fuu kam'en duu nanan naawdum dum. Nde nii terde banndu gom teddinaama, terde banndu deeto fuu kam'en duu nanan beldum teddinol ngool.

27 Onon ngoni banndu *Almasiihu, nedfo moodon fuu duu no terde banndu makko.

28 Nii woni no Alla sinngiri hawriine goondinbe : Arannde nii o wadi *lilaabe, didabel o wadi annabiibe, tatabel o wadi janginoobe. Nden o hokki wobbe kokke wadude ko haaydini, o hokki wobbe kokke nyawtol nyawbe. O hokki wobbe duu kokke ballal, wobbe kaden o hokki be kokke aardangal. Wobbe kefi kokke haalude nder demle feere-ferreeje de be anndaa.

29 Nder hebuɓe kokke feere-fereeje ɗee, hanaa ɓe fuu ngoni *lilaabe, hanaa ɓe fuu ngoni annabiibe, hanaa ɓe fuu ngoni janningooɓe, hanaa ɓe fuu kokkaa kokke waɗude ko haayɗini.

30 Be fuu duu, ɓe keɓaay kokke nyawtol nyawɓe naa kokke haalude nder demle feere-fereeje ɗe ɓe anndaa naa fiirtude ko haala nder demle ɗeen.

31 Ndenne, ngattee semmbe moodon tefon kokke ɓurɗe kokke ɗeen fuu manngu. Amma jooni, ko kollanmi on woni laawol ɓurngol laabi fuu.

13

Hidde

1 Alal misaali mido haala nder demle himɓe naa mido haala nder demle maleykaabe, nde nii hidde walaa nder ɓerne am, miin he lenguru cenyooru naa baggu olkooru meere meere, fuu no go'o.

2 Nde mi heɓi kokkal waɗude annabaaku naa kokkal faamude maana siri cuudiiɗo e hikmaaku fuu, naa nde mido woodi goondinol manngol faa mido sottina baamle, nde nii hidde walaa nder ɓerne am, mi hanaa fuy.

3 Baa mi yeddani talkaabe njawdi am fuu naa mi hokki ɓanndu am, nde nii hidde walaa nder ɓerne am, ko ɗum nafirta kam ?

4 Jom hidde no woodi munyal e nedɗaaku. O walaa haasidaaku, o ronndataako hoore, o fiitaa gabaare, o wi'a kam no godɗum.

⁵ Jom hidde wadataa ko semtini, tefataa ko nafata d'um kam tan. O bernilawtaa, o jogitittaako ko boni fuu ko o wadaa.

⁶ Jom hidde nanataa beld'um rafi dartinaaku, amma omo nana beld'um goonga.

⁷ Wakkati fuu omo yaafu gacce de o wadana, omo hooli huune fuu. Omo deki gokka dow Alla nder huune fuu. Omo munya huune fuu.

⁸ Hidde hantataa faa abada. Amma annabaaku kay hantan, kokkal haalude demle feere-fereeje darnoytee, anndal duu hantan.

⁹ Anndal meeden huubaay, kokke wafude annabaaku duu no ngoodi keerol.

¹⁰ Amma wakkati ko huubi wari, ko huubaay duu majjan.

¹¹ Wakkati ngonnoomi suka, haalaaji am, miilooji am e taykaaki am, kanyi he di mo anndaa god'um fuu no go'o. Amma joonin ko mawnumi, mi acci golleeji cukaaku fuu.

¹² Joonin en ngalaa eden ngi'a kujje fuu he ko'e majje, de nga'aana hano ko woni no tiimee nder danndorgal. Amma warowan nyannde gom ko en ngi'iran huune fuu he gite meeden faa laaba tar. Joonin anndal am huubaay, amma wakkati warowan mo hano no Alla anndiri kam non anndiranmi huune fuu faa laaba tar.

¹³ Ndenne jooni, kujje tati tan duumotoo : Goondinol, gokka e hidde. Amma burngel manngu nder majje woni hidde.

14

Filla kokke Ruuhu Ceniifo

¹ Har ko daarta hidde, ko mbi'anmi on nii woni tefee nde, nden tefon kokke yuwooje to *Ruuhu Ceniido. Ko buri woni tefon kokkal wafude annabaaku.

² Ngam kaaloowo nder demngal feere'al ngal anndaaka, joomum Alla woni no haalda hanaa bii-aadama. Walaa baawdo faami ko joomum woni no wi'a, ngam nder baawde *Ruuhu Ceniido joomum woni no haala ko suudii dum.

³ Amma gadoowo annabaaku, himbe haaldata, ngam benndina goondinol mabbe, semmbindina be, nyawta berde mabbe.

⁴ Kaaloowo nder demngal feere'al ngal anndaaka, hoore mum woni no nafa, amma gadoowo annabaaku, hawriine goondinbe fuu nafata.

⁵ Mido hidfi tawee on fuu ofon kaala nder demle feere-fereeje de anndaaka, amma ko burmi hidfande on woni gadol annabaaku. Ngam gadoowo annabaaku buri nafude dina kaaloowo nder demngal feere'al ngal anndaaka. Amma nde baawdo fiirti ko o wi'i dum no tawa hakkune goondinbe ngam semmbindinde be, idum nafa.

⁶ Jooni banndiraabe, alal misaali, mi wara to moodon mi haala hakkune moodon nder demngal feere'al ngal anndaaka gom. Nde nii ko kaalanmi dum hanaa ko mbannginanaami non, naa anndal kesal gom, naa annabaaku gom, naa jannginooje gom, too ko kaalumi dum walaa ko dum nafirta on.

⁷ Alal misaali kaden, seeseeru naa hoddu, kujje fiyo de, nde nii piyaaka no woodiri, noy mbaawirden nanude ko de mbi'ata ?

⁸ Naa nde puufoowo luwal konu, fuufaay luwal mum no woodfiri, moy siryotoo fa'a konu ?

⁹ Hano ir nii he banndum d̄um wa'ani on. Nde nii on kaali god̄dum hakkune hawriine goond̄inbe nder d̄emngal feere'al gom ngal anndaaka, noy himbe mbaawi faamude ko mbi'udon ? Haala moodon he meere fuu go'o.

¹⁰ Demle d̄ud̄de ngoodi nder duuniyaaru, amma nder majje d̄e fuu walaa ngal walaa maana.

¹¹ Nde nii mi waawaa d̄emngal gom, mi kodo to gondo no haalda he am nder maggal, to am miin duu o kodo.

¹² Onon duu ngam nii odon ngidi kebol kokke d̄e *Ruuhu wadata faa noy walaa, ndenne ndurwee ngatton semmbe moodon fuu naforodon ir kokke cembind̄inooje hawriine goond̄inbe Iisa *Almasiihu.

¹³ Ndenne, ned̄do fuu kaaloowo nder d̄emngal feere'al gom, du'oo, eela Alla hokka d̄um baawde fiirtude ko wi'i fuu.

¹⁴ Nde nii mido du'oo nder d̄emngal feere'al gom ngal anndaaka, berne am woni he du'aa'u oo, amma hakkillo am heftataa fuu ko ngonmi mido wi'a nder makko.

¹⁵ Ndenne, noy ngad̄anmi ? Mi du'oto he berne am fuu, mi du'oto duu no laabiri. Mi yimiran berne am fuu, mi yiman no laabiri duu.

¹⁶ Nde nii a yetti Alla he berne maa fuu nder d̄emngal ngal anndaaka, noy kettiniido ma, mo faamataa ko mbi'udaa, waawi wi'ude « Aamiin » ngam a yetti Alla. Joomum anndaa ko ngonfaa ada haala.

¹⁷ Baa nde nii du'aa'u maada no woodfi faa noy walaa, godfo kay walaa no heba barke makko.

¹⁸ Miin mido yetta Alla, ngam mido buri on, on fuu haalude nder demle feere-fereeje de mi anndaa.

¹⁹ Amma nder hawriine goondinbe Iisa, mi haala konngi joy paamtiniidi heba wobbe duu ekkito no burani kam, mi haala konngi ujunaaji sappo (10 000) nder demle feere-fereeje de pamtinaaki.

²⁰ Banndiraabe, to ngartiree ko'e moodon hano sukaabe. Nder wadude ko woodfaa haani ngadon ko'e moodon hano entaabe. Nder taykaaki duu laatee benndube.

²¹ No winndaa nder *Tawreeta wi'aa ko Joomiraawo wi'i :

Mi haaldan he himbe am nder demle gom de be anndaa.

Mi haaldan he mabbe har demle janaane.

*Amma dum fuu wadataa, be kettinanoo kam.**

²² Ndenne banndiraabe, ngam ir nii he banndum wadi haalude nder demle feere-fereeje de anndaaka hanaa alaama non ngam goondinbe, amma alaama non ngam be ngoondinaay. Annabaaku duu, hanaa alaama non ngam be ngoondinaay, amma alaama non ngam goondinbe.

²³ Alal misaali, onon goondinbe on fuu on kawri, dey nedfo moodon fuu tinno no haala nder demngal feere'al ngal anndaaka, nde nii

* **14:21 14.21** Esaaya 28.11-12

warbe hettini mboowaay hi'ude ir majjum naa be ngoondinaay gom ngari ngi'ii ir majjum. Be mbi'an ko onon wonbe no kaala demle feere-fereeje de anndaaka deen, no haanjaabe.

²⁴ Amma nde nii on fuu, odon nder wadude annabaaku faa mo goondinaay gom, naa mo anndaa ko ngondon odon ngada naati, dey annabaaku neddo moodon fuu meema berne makko faa o tefa tuubude.

²⁵ Ko suudinoo nder berne makko fuu no wanngintee. Nden o hofu, o turna hoore makko faa e leydi, o sujidana Alla, o wi'a : « Alla no hakkune moodon goonga e goonga. »

Jonnde nder hawriine goondinbe

²⁶ Wakkati kawrudon ngam teddinde Alla, nder moodon goddo no woodi jimol, goddo no janngina, oodo wanngina ko suudi, ooto no haala nder demngal feere'al ngal anndaaka gom, goddo duu firta ko wi'aa nder maggal. Too ! Banndiraabe am, dume haani wadeede ? Ko haani wadee woni dum fuu dum wadee ngam nafude hawriine goondinbe moodon.

²⁷ Nde nii no woodi hidube kaala nder demle feere-fereeje, to buru dido naa tato gooto gooto be kaani wadirde dum, nden gada mum goddo firta ko be mbi'i.

²⁸ Amma nde tawi piirtoowo ko be mbi'i dum walaa, ndenne sey be ndeyyita, neddo mabbe fuu haalda Alla nder berne mum.

²⁹ Wadoobe annabaaku duu to buru dido naa tato, be ngada gooto gooto, beeto eta ndaara nder hakkillo mum'en ko wi'aa.

³⁰ Amma nde Alla wannginani gooto nder etoobe daara been wi'a dum ko joomum banti

daane mum ngam wi'a godɗum, arano pudɗudɗo haalude oon no haani deyyita.

³¹ Goonga non nedɗo moodon fuu no waawi wadɗa annabaaku, amma sey ngadiron gooto gooto ngam nedɗo moodon fuu ekkito, heɓa ko semmbindinta ɗum.

³² Gadoowo annabaaku no dawrana hoore mum.

³³⁻³⁴ Ngam Alla hanaa Alla fikitaare, amma o Alla jam.

Nde goondinɓe kawri, no haani rewɓe ndeyyita, ɓe kokkaaka laawol haalude godɗum, hano no ɗum woni idum hi'ee nokku fuu nder kawriide goondinɓe. Ɓe kaanaana ɓe njoodo ɓe kettino ko woni no wi'ee hano no *Tawreeta wi'iri ɗum.

³⁵ Nde ibe ngoodi ko ɓe ngidi faamtineede, ɓe acca faa nde ɓe kooti, nden ɓe yama goriraabe maɓɓe. Nder hawriine goondinɓe hegaaki baa seɗɗa debbo ɓanta daane wi'a godɗum.

³⁶ Naa onon ɓiɓɓe Korintu, oɗon miila ko to moodon haala Alla fudɗi naa to moodon ka haadi ?

³⁷ Nde nii godɗo lamni ko kam no annabiijo naa ko kam no keewɗo *Ruuhu Alla, too, no tilsii o annda ko mbinndanmi on ɗum no tilsinoore Joomiraawo.

³⁸ Nedɗo fuu mo anndaa Alla, faama ko Alla duu anndaa joomum.

³⁹ Ndenne banndiraabe am, tefee kokkal wadɗude annabaaku, to kaɗee nedɗo fuu haalude nder ɗemngal feere'al ngal anndaaka.

⁴⁰ Amma ko wadettee fuu, tilay ɗum wadee no haaniri he no dartorii.

15

Ummitaaki Almasiihu

¹ Joonin banndiraabe, mido hidî mi miccintina on *Habarû lobbo mo mbaajimi hakkune moodon faa njabuɗon, penɗon he mum.

² *Habarû lobbo oo hisinta on, nde nii on tokkitake waaju am no woodiri. Nde on tokkitaaki mo duu, goonɗinol moodon wartii meere.

³⁻⁴ Ko artumi yottinde to moodon woni ekkintinol ngol ekkitaami, miin he hoore am. Ekkintinol ngool woni ko *Almasiihu maayi ngam hakkeji meeden, o moobaama nder annyeere, nyalaane tatabere gada mum o ummitii, hano no ɗum winndiraa nder dewte ceniife.

⁵ O wanngani Piyer, nden ko o wanngani *lilaabe sappo e ɗiɗo been.

⁶ Gada ko o wanngani *lilaabe sappo e ɗiɗo been, gaba go'o o wanngani banndiraabe makko gom burbe keme joyo. Banndiraabe be o wanngani be, ɗuudal mum'en fuu no mbuuri hannden, amma wobbe duu maayi.

⁷ O wanngani Yakuuba, nden o wanngani kappa kuula *lilaabe been fuu.

⁸ Gada ko o wanngani be, be fuu, nden o sakitii o wanngani kam, baa ko mi nanndaana he nedɗo dimaado nder wakkati mo dimol mum yottaaki.

⁹ Hakkune *lilaabe been fuu, miin furi famɗude. Mi fotaay noddeede *lilaado, ngam mi torriino hawriine goonɗinbe Alla.

10 Amma moyyere Alla wadi laatiimi ko ngonmi hannden. Moyyere ndee duu laataaki meere ngam mido furi *lilaabe beeto fuu gollude. Miin he hoore am mi gollaay golle dee, amma moyyere Alla wonnde he am golli de.

11 Nde miin naa *lilaabe beeto mbaajii on, walaa ko senndi waajuuji amin. Ko ngoondindon dum, kam woni ko min fuu min mbaajoo.

Ummitaaki maaybe

12 Nde nii min mbaajake dow ummitaaki *Almasiihu hakkune moodon, noy wadata ko nder moodon wobbe no mbi'a ko neddo fuu maayi ummitittaako ?

13 Nde nii maaydo ummataako, too ndenne, *Almasiihu ummitaaki.

14 Nde nii *Almasiihu ummitaaki, ndenne waajoo amin, he meere fuu go'o, goondinol moodon duu no meere.

15 Nde nii maaydo fuu ummitataako, ndenne Alla ummintinaay *Almasiihu, en ceedanake Alla dow fewre ngam en mbi'i o ummintini *Almasiihu he maayde.

16 Ngam nde nii maaybe ummataakono, nden *Almasiihu he hoore mum ummitaaki.

17 Nden, nde nii *Almasiihu ummitaaki, too, goondinol moodon he meere fuu go'o, odon ngondi he hakkeji moodon faa warde hannden.

18 Kaden duu goondinbe *Almasiihu maaynoobe fuu mursi.

19 Nde nii ngam mbuurnam meeden nder duuniyaaru nduu tan wadi ndekufen tammude

meeden dow *Almasiihu, ndenne enen furi himbe fuu yurminaade.

²⁰ Amma nde goonga, *Almasiihu ummitake, o laatake arano nder maaybe ummitii.

²¹ Maayde har nedfo gooto naatiri duuniyaaru, hano non duu ummitaaki har nedfo gooto wariri.

²² Hano no himbe fuu maayirta daliila kawtal mum'en he Aadamu, hano non duu woodube kawtal he *Almasiihu fuu kebirta mbuurnam kesam.

²³ Amma ndaaree no ummitaaki wa'ata nii : Arannde nii *Almasiihu artee umminee, nden nyannde o wartowi, goondinbe mo fuu umminee.

²⁴ Nden timmol duuniyaaru wara, o heba jaalorgal dow laamiibe duuniyaaru fuu, dow laamu ginni fuu he dow iri baawde fuu, o soyyoo, o hokkita Alla *Baabiraawo aardangal laamu ngun.

²⁵ Amma nyannde *Almasiihu warti, tilay non o laamoo sey nyannde Alla watti waybe makko fuu ley teppe makko.

²⁶ Ganyo cakititheedo halkee oon woni maayde.

²⁷ Ngam no winndaa, wi'aa : *Alla watti huune fuu ley teppe makko.** Amma nde wi'aama : Huune fuu wattaama ley teppe makko, ndenne laabal non ko Alla gattudo huune fuu ley teppe makko oon limtataake he wattaabe ley teppe makko.

* 15:27 15.27 Jabuura 8.7

28 Gadfa ko Alla *Baabiraawo watti huune fuu nder baawde Biyum, ndenne Biyiiko oon he hoore mum leesintoo yeeso makko, ngam *Baabiraawo oon dawra dow neddo fuu he dow huune fuu.

29 Nde nii maaybe ummitataako, ndenne dume wadanaabe *batisma nokku maaybe mum'en tefata ? Nde nii tawi maaybe ummitataako, dume wadi himbe no ngadane *batisma ngam ko'e mum'en ?

30 Enen e ko'e meeden dume wadi, eden parritaa wakkati fuu nder mbuurnam meeden ?

31 Goonga non banndiraabe, ko nyannde fuu mido daane maayde. Goonga non duu ko ofon teddi to am daliila kawtal moodon he Iisa *Almasiihu, Joomiraawo meeden.

32 Nder Efeesu, mi habdi himbe laatiibe kam'en e ndabba ladde fuu jikku ngootu. Nde nii tawiino ngam gidaale berne bii-aadama non wadi kabdumi he maabe, dume dum nafirta kam ? Nde nii maaybe ummitataako, ndenne : *En nyaamu, njaren, ngam jaajo en maayan.*†

33 To njabee goddo majjina on : « Tokkodirde he bondo no bonna jikku neddo lobbu. »

34 Pukkinee hakkillooji moodon no haaniri, celon wadude hakke, ngam hakkune moodon wobbe hanaa no anndu Alla non. Ko kaalumi dum, semteene moodon non.

Ummitaaki Balli

35 Tawte goddo yaman wi'a : « Noy maaybe ummitortoo ? Nde be ummitake iri balli diye be ummiditoo ? »

† 15:32 15.32 Esaaya 22.13

³⁶ Aan pamfudfo hakkillo gadoowo ir yamde dee, wabbere nde aawudaa fuu hanaa sey nde nyola ko nde fuda.

³⁷ Aawdiiri fuu ndi aawudaa, gawri non naa alkamaari non naa aawdiiri gom non, hanaa wasaajo aawudaa amma gabbe deen aawudaa.

³⁸ Gada a aawii aawdiiri ndiin, Alla fudinta ndi no hidiri, hokka wabbere fuu taddi ndi subanii dum.

³⁹ Balli feere-fereeji Alla tagi, no woodi ko senndi banndu bii-aadama he balli dabbaaji, pooli, naa liyyi.

⁴⁰ Huune fuu ko o tagi, nde dow wuuri naa ley wuuri o taganii dum banndu hoore mum. Wodde balli majji duu no ceedi.

⁴¹ Yelkitol naange hawtaa he yelkitol lewru, hano non duu yelkitol majje no seedi he yelkitol koode. Nder koode duu, hoodere fuu he yelkitol mum.

⁴² Ndaa, nii ummitaaki maaybe wa'i : Nde banndu wattaama nder annyeere, ndu nyolan hano no wabbere awaane nyolirta ko fudaa. Amma nde ndu ummitake ndu nyolataa faa abada.

⁴³ Nde banndu wattaama nder annyeere, ndu walaa fuu teddungal gom, amma nde ndu ummintinaama, ndu heewan teddungal. Nde nii ndu wattaama nder annyeere ndu walaa semmbe fuu, amma nde ndu ummitake indu heewi semmbe.

⁴⁴ Banndu nedfo ufee banndu tagaado, dey ummitoo banndu yuwnu to *Ruuhu Ceniido.

Nde nii banndu no don ndu tagaabe njeyii, too banndu no don, ndu *Ruuhu Ceniido jeyii.

⁴⁵ No winndaa, wi'aa : *Aadamu, artaado tageede oon no buurdo.*‡ Amma Aadamu cakitiido oon, no *Ruuhu Alla, kokkoowo mbuurnam.

⁴⁶ Hanaa ko wuuri daliila *Ruuhu Alla woni ko arti amma ko woodi yonki. Ko wuuri daliila *Ruuhu Alla kam sakitii.

⁴⁷ Arano oon sollaare tagiraa, amma difabo oon kay dow yuwi.

⁴⁸ Balli himbe duuniyaaru he banndu tagiraado sollaare oon fuu no go'o. Balli wonbe dow kammu duu, he banndu yuwdo he *Ruuhu oon fuu no go'o.

⁴⁹ En nanndii he tagiraado sollaare oon, amma yahde yeeso en nanndowan he yuwdo he *Ruuhu oon duu.

⁵⁰ Banndiraabe ko mbi'anmi on nii woni ko tabbat tewu e yiyam ndonataa Laamu Alla. Kaden duu ko nyolata fuu waawaa ronude ko nyolataa.

⁵¹⁻⁵² Mi haalanan on sirri gom duu : Hanaa en fuu maayidita, amma wakkati fuu mo luwal cakitittoongal ngaal fuufaa, nder wakkatiyel gootel, nder mayyande hitere, en fuu, maaybe he be maayaay balli mum'en fuu mbayletee. Nden maaynoobe ummidotoo he balli di maayataa. Enen be maayaay duu, balli meeden mbaylee.

⁵³ Ndenne no tilsi ko nyolata fuu heba banndu ndu nyolataa faa abada. Banndu

‡ 15:45 15.45 Fudforde 2.7

maayooru duu warta ndu maayataa faa abada.

⁵⁴ Nde banndu nyolooru fuu hebi banndu ndu nyolataa faa abada, nde nii banndu maayooru duu warti ndu maayataa faa abada, ndenne huune fuu no hi'irtee hano no d'um winndaa, d'um wi'aa :

Jaalorgal modi maayde kup. §

⁵⁵ *Maayde, toy jaalorgal maada woni ?*

*Maayde, toy tooke maada ngoni ?**

⁵⁶ Tooke maa ngoni hakke, semmbe hakke woni tilsinooje *Tawreeta.

⁵⁷ Yettoore laatanoo Alla, kokkoowo en jaalorgal daliila Iisa *Almasiihu, Joomiraawo meeden.

⁵⁸ Ndenne banndiraabe am horsube, tarsinee faa wooda, to huune fuu jaaloo on. Wakkati fuu odon beydorooyahde yeeso nder golle Joomiraawo ngam odon anndi ko gollal ngal ngollanton Joomiraawo ngaal hanaa golle meere.

16

Filla balla hawriine goondinbe Ursaliima

¹ Joonin, har ko daarata kawrol ceede ngam wallude himbe Alla wonbe *Ursaliima, ngaddee ko yamumi tokkuba Iisa wonbe Galatiya ngada.

² Alal fuu, neddo moodon fuu itta nder ko hebi, resa dey-dey no waawi. To on njoodee ndoomon nyannde ngarmi, ko tefon hawrude ceede deen.

§ 15:54 15.54 Esaaya 25.8 * 15:55 15.55 Hose'a 13.14

³ Nde nii mi wari, mi lilan be cubifon, mi hokka be dferreeji kollooji ko onon cubi be, be ngadda balla moodon *Ursaliima.

⁴ Nde nii foti mi yaha, miin he hoore am, mi yaadan he maɓɓe.

Anniya jahaangal Pol

⁵ Mi waran, mi weerana on, amma sey to mi fanti Makedoniya, ngam mi subake tokkirde toon ko mi yottowo to moodon.

⁶ Nde nii mi wari, mi weeranan on balde sedɗa naa duu no waɗa mi dabba to moodon ngam mballon kam nder jahaangal am, heba to pondiimi fuu, mido woodi ko waawi yottinde kam toon.

⁷ Mi hidaa mi fanta to moodon tan mi yawta ngam mido hidi nde Joomiraawo jabi, mi waɗa wakkati hakkune moodon.

⁸ Gaɗa Juulɗe kettol alkamaari, mi dillan Efeesu. Amma joonin mi hidaa dillude toon,

⁹ ngam laawol manngol udditani kam, laawol waɗude golle am toon, baa nii ko wayɓe am no ɗuudi.

¹⁰ Nde Timote wari to moodon, mbernee mo no woodiri, ngam walaa ko senndi min, kanko he hoore makko o gollanoowo Joomiraawo.

¹¹ Ndenne, to nedɗo moodon fuu daaru mo meere. Mballee mo nder jahaangal makko, ngam o heba no o wardi to am jam he seyo. Miin he banndiraabe meeden gom, miden ndoomi mo Efeesu.

¹² Har ko daarata Apolos banndiraawo meeden, mi eelii mo faa noy walaa o wara, o warda he banndiraabe meeden beeto to

moodon. Amma o hidaa fuu-fu warde to moodon jooni. Nyannde fuu o hebowi laawol o waran.

Baynodirol

¹³ Laatee siryiiɓe, ndaree no woodiri dow goondinol moodon, laatodon suusube, beydon semmbididde.

¹⁴ Ko ngatton fuu, ngadiron dum he hidde.

¹⁵ Banndiraabe am ko eelanmi on kaden woni, odon anndi ko Istefanas e koreeji mum ngoni artube goondinde Iisa nder Akaya fuu. Be kokki ko'e maɓɓe ngam wallude himbe Alla.

¹⁶ Downtanee ir himbe ɓee. Downtanee duu gollidooɓe he maɓɓe, tampidi he maɓɓe.

¹⁷ Mi nani beldum garki Istefanas, Fortunatus e Akaykus ngam dum wa'anaa kam hano onon he ko'e moodon ngari to am.

¹⁸ Be pukkini hakkillo am, ɓe pukkini hakkillooji moodon, onon duu. Ndenne paamee no teddirnton ir himbe ɓee.

¹⁹ Kawriide goondinbe Iisa gonde nder leydi Asiya fuu no njewta on. Akilas, Piriskilla he hawriine goondinbe warooɓe no kawra nder ɓaade maɓɓe fuu dow innde Joomiraawo, no njewta on sanne.

²⁰ Banndiraabe tawaabe ɗo fuu no njewta on. Nedɗo moodon fuu wunndoo banddum, yewta mo nder hidde mawne.

²¹ Miin Pol, miin he hoore am, winndani on cannooje dee he junngo am.

²² Nedɗo fuu mo hidaa Joomiraawo, kuddi saama dow mum !

Maranata ! War ! Yaa Joomiraawo amin.

²³ Moyyere Iisa Joomiraawo meefen wonda
he moodon !

²⁴ Midfo hidi on, on fuu, nder kawtal meefen
he Iisa *Almasiihu.

Fulfulde, Niger West
Fulfulde, Western Niger: Ko woni Amaana Keso
(Bible)

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Fulfulde, Western Niger

Translation by: SIM Niger

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Mar 2026 from source
files dated 2 May 2025
03866d8b-1da2-5821-b01d-4d382a1cd5d9